

Uitgaven der Soc. Dem. Partij.

		Prijs fr. p. p.
J. C. CETON	Op, voor uw school!	f 0,02 f 0,03
B. COLTOF	De Ouderdomswet-Treub.	„ 0,03 „ 0,04
Dr. H. GORTER	Het Historisch Materialisme, 2e druk	„ 0,10 „ 0,12
„	Sociaal-Democratie en Revisionisme	„ 0,12 „ 0,15
„	De Grondslagen der Sociaal-Democratie, 2e vermeerderde, naar de nieuwste statistieken bewerkte uitg.	„ 0,10 „ 0,12
„	Het Imperialisme, de Wereldoorlog en de Sociaal-Democratie.	„ 0,10 „ 0,12
Dr. A. PANNEKOEK	De Oorlog, zijn oorsprong en zijn bestrijding (3e druk).	„ 0,03 „ 0,04
Dr. v. RAVESTEIJN	De Wereld-Oorlog, (uitverkocht)	„ 0,03 „ 0,04
D. J. WIJNKOOP	Kiesrechtstrijd en klassenstrijd.	„ 0,05 „ 0,06
„	De Duurte.	„ 0,02 „ 0,03
„	Volkswapening. Een grondslag voor de Diskussie.	„ 0,02 „ 0,03
„	Wereldbrand, (uitverkocht).	„ 0,03 „ 0,04
	De Opbouw van de Internationale, door ROSA LUXEMBURG; — benevens Vooruitzichten en Voorstellen, een kritiek op KAUTSKY, door MORTIMER. Vertaald uit „Die Internationale“ door D. J. WIJNKOOP. Verboden door de Pruisische censuur en het Duitsche P.B.	„ 0,05 „ 0,06
	Kongresverslagen der Soc. Dem. Partij	„ 0,25 „ 0,28
	Die Gründung der S. D. P. Adresse an die Internationale.	„ 0,25 „ 0,27
	La Fondation du Parti Soc. Dem. des Pays Bas (S. D. P.)	„ 0,25 „ 0,27

Alles verkrijgbaar bij den Brochurehandel der S. D. P.:

AMSTEL 85, :-: AMSTERDAM

Abonneert U op

DE TRIBUNE

Versijnt 2 maal per week, onder Redactie van J. C. CETON, H. GORTER, W. VAN RAVESTEIJN EN D. J. WIJNKOOP.

60 cent per 3 maanden bij vooruitbetaling. Woensdag- en Zaterdagnummer 5 cent per week. Alléén Zaterdags 3 cent.

Proefnummers gratis.

Administratie-adres: AMSTEL 85, — Amsterdam.

Socialistische Bibliotheek No. 1.

DARWINISME EN MARXISME

DOOR

ANT. PANNEKOEK

Uitgave: Brochurehandel S.D.P.
Amstel 85 :-: Amsterdam

DARWINISME EN MARXISME

DOOR

ANT. PANNEKOEK

INHOUD.

HET DARWINISME	7
HET MARXISME.	16
HET MARXISME IN DEN KLASSENSTRIJD	18
HET DARWINISME IN DEN KLASSENSTRIJD.	21
HET DARWINISME TEGEN HET SOCIALISME	26
NATUURPRINCIPE EN MAATSCHAPPIJLEER	34
HET MAATSCHAPPELIJK SAMENLEVEN	37
DE WERKTUIGEN, HET DENKEN EN DE TAAL.	44
DIERORGAAN EN MENSCHENWERKTUIG	53
KAPITALISME EN SOCIALISME	58

Het Darwinisme.

Men zal moeilijk twee denkers kunnen noemen, die zoo zeer het geestesleven der menschheid in de tweede helft der 19de eeuw beheerschen, als *Darwin* en *Marx*. Wat zij leerden, bracht een ommekeer in de wereldbeschouwing der groote massa's. Sinds een halve eeuw zijn hun namen in aller mond, hunne theorieën staan in het middenpunt van den geestelijken strijd, die den tegenwoordigen maatschappelijken strijd hegeleidt. De oorzaak hiervan is in de eerste plaats de groote wetenschappelijke waarde van hun leerstellingen.

In hun wetenschappelijke beteekenis komen het *Darwinisme* en het *Marxisme* ten nauwste met elkaar overeen. In beiden is het ontwikkelingsbegrip uitgewerkt en consequent toegepast, bij den een op het gebied van de organische wereld, van de levende wezens, bij den ander op het gebied van de maatschappij. Nu was dit ontwikkelingsbegrip niet nieuw; ook vroeger had het reeds aanhangers gevonden en de wijsgeer Hegel had het zelfs tot het kernpunt van zijne filosofie gemaakt. Daarom is het noodig, nauwkeuriger uiteen te zetten, waarin de bijzondere verdiensten van Darwin en Marx op dit gebied bestaan.

De leer, dat de planten en de dieren zich uit elkander ontwikkeld hebben, dateert pas uit de vorige eeuw. Vroeger werd op de vraag, waar al die duizenden, ja honderdduizenden soorten van dieren en planten vandaan komen, geantwoord: bij de schepping heeft God ze alle, elk naar zijn aard, geschapen. Deze primitieve theorie was in overeenstemming met de ervaring, dat alle bekende dieren en planten, naar de oudste berichten te oordeelen, steeds volkomen gelijk gebleven zijn. Wetenschappelijk werd deze ervaring in de stelling uitgedrukt, dat *alle soorten onveranderlijk* zijn, omdat de ouders hunne eigenschappen steeds op de kinderen overerven.

Nu was er echter een eigenaardigheid bij de planten en dieren, die langzamerhand een andere opvatting deed ontstaan. Zij lieten zich zoo mooi tot een *systeem* ordenen, dat het eerst door den Zweedschen natuurvorscher Linnaeus opgesteld werd. Daarin worden de dieren in hoofdafdeelingen, deze in klassen, de klassen in orden, de orden in families en de families in geslachten verdeeld, waarvan elk meerdere soorten omvat. Hoe meer twee dieren in eigenschappen met elkaar overeenkomen, des te dichter staan ze bij elkander in het systeem, des te kleiner is de groep waartoe zij gezamenlijk behooren. Alle dieren, die tot de klasse der zoogdieren behooren, toonen het zelfde algemeene karakter in hun lichaamsbouw. Volgens minder gewichtige kenteekenen onderscheiden zich de hoefdieren, de roofdieren, de apen enz. van elkaar, die ieder een orde vormen; de beren, de honden en de katten, die alle roofdieren zijn, hebben veel meer overeenkomst in lichaamsbouw met elkander, dan met de paarden of de apen. Nog veel grooter is de overeenkomst tusschen de verschillende soorten van hetzelfde geslacht: de kat, de tijger en de leeuw hebben allerlei gelijke kenmerken, waarin zij van de honden en de beren verschillen. Wanneer wij nu van de zoogdieren tot andere klassen, zooals de vogels of de visschen overgaan, dan vinden we reeds veel grootere verschillen, dan bij de leden van een zelfde klasse. Toch vormen bij hen allen het geraamte en de ligging van het zenuwstelsel aan de rugzijde hetzelfde grondkarakter in lichaamsbouw. Dit karakter verdwijnt eerst, wanneer we van deze hoofdafdeeling, die alle gewervelde dieren omvat, tot de weekdieren, de gelede dieren of poliepen overgaan.

Zoo laat zich de geheele dierenwereld als het ware in vakjes en laatjes indeelen en ordenen. In de vormen heerscht geen willekeur, maar orde. Was elke diersoort geheel onafhankelijk van alle andere geschapen, dan was daar geen enkele reden voor te vinden. Dan was niet in te zien, waarom er niet ook zoogdieren met b.v. 6 pooten konden bestaan,

tenzij men wilde aannemen, dat de Schepper zich bij de schepping van te voren het geheele geordende stelsel van Linnaeus in zijn geest als voorbeeld had genomen. Maar er was ook nog een andere verklaringswijze. De verwantschap in lichaamsbouw bij de dieren kon ook voortkomen uit *een werkelijke familieverwantschap*. Volgens deze opvatting is de meerdere of mindere overeenkomst in eigenschappen een teken van nauwere of meer verwijderde familieverwantschap, evenals broers en zusters meer op elkander lijken dan verdere verwanten. De diersoorten zijn dan niet afzonderlijk geschapen, maar zij stammen van elkander af. Zij vormen een stamboom, die, beginnend met eenvoudig gebouwde oerdieren, zich steeds meer vertakt en waarvan de kleinste laatste takken de thans bestaande soorten voorstellen. Alle kattensoorten stammen van een oerkat af, die evenals een oerhond en een oerbeer van een oorspronkelijk eerste roofdiertype afstamde. Het oerroofdier, het oerhoefdier, de oeraap zijn alle in nog ouderen tijd uit een primitief oerzoogdier ontstaan, en zoo gaat het steeds verder terug.

Deze *afstammingsleer* werd in de eerste helft van de 19de eeuw vooral door Lamarck en door Geoffroy St. Hilaire verdedigd, maar zij vond geen algemeenen aanhang. Zij bleef een vernuftige gedachte, maar niet meer. Haar juistheid kon door deze geleerden niet bewezen worden, zij bleef een hypothese, een onderstelling. Toen Darwin echter in 1859 met zijn hoofdwerk „Het ontstaan der Soorten” voor den dag kwam, veroverde het zich als door een toverslag onder de massa der geleerden en intellectueelen het aanzien van een vast bewezen wetenschappelijke waarheid. Van dezen tijd af is de afstammingsleer onverbreekbaar met den naam Darwin verbonden. Hoe kwam dat?

Voor een deel lag het daaraan, dat intusschen steeds meer ervaringsmateriaal tot steun voor deze leer opgehoopt was. Zoo had men dieren leeren kennen, die niet goed in het systeem pasten, zooals eierleggende zoogdieren, longvisschen en gewervelde dieren zonder wervels; de afstammingsleer

verklaarde ze eenvoudig als overgebleven overgangsvormen tusschen de hoofdgroepen. Bij het doorwoelen van de aardlagen werden steeds meer overblijfsels van voorwereldlijke dieren gevonden, die er anders uitzagen dan de tegenwoordige dieren. Voor een deel bleken zij de stamvormen van de tegenwoordige dieren te zijn, anderdeels vertoonden zij ook in de op elkander volgende vormen juist zulk een reeks, alsof zich de oudste langzamerhand tot de latere omgevormd hadden. Bovendien was ook de cellentheorie gegrondvest; elke plant, elk dier bestaat uit millioenen cellen en heeft zich uit één eikel door onophoudelijke deeling en differentieering gevormd. In het licht van deze theorie was ook het denkbeeld, dat de hoogere organismen van primitieve ééncellige wezens afstammen, niet meer zoo dwaas.

Maar al deze nieuwe feiten konden toch de theorie nog niet tot een vaststaande waarheid verheffen. Een onmiddellijk bewijs voor haar juistheid zou daarin bestaan hebben, dat zich inderdaad voor onze oogen de eene diersoort in een andere soort veranderde. Maar een dergelijke waarneming is buitengesloten. Hoe is het dan toch mogelijk te bewijzen, dat diersoorten zich werkelijk tot nieuwe vormen omvormen? Door de oorzaak, de drijfkracht tot zulk een omvorming te onthullen. Dat is het, wat Darwin gedaan heeft. Darwin heeft het *mechanisme* van de dierlijke ontwikkeling ontdekt en op deze wijze aangetoond, dat onder bepaalde omstandigheden zich noodzakelijk uit de eene diersoort een andere moet ontwikkelen. Dit *mechanisme* zullen we nu uiteenzetten.

Den eersten grondslag vormt het wezen van de *erfelijkheid*, het feit, dat de ouders weliswaar hun eigenschappen op de kinderen overerven, maar dat tegelijkertijd de kinderen in bijzonderheden steeds van de ouders en van elkander afwijken. Daardoor zijn dieren van dezelfde soort niet volkomen aan elkander gelijk, maar wijken zij in allerlei opzichten een beetje van het doorsneetype af. Zonder deze zoogenaamde *veranderlijkheid* (variabiliteit) zou het heelemaal onmogelijk zijn, dat zich ooit een diersoort in een andere

veranderde. Voor een dergelijke nieuwe soortvorming is dan verder alleen nog maar noodig, dat een bepaalde afwijking van het gemiddelde type steeds grooter wordt, steeds meer in dezelfde richting doorgaat, tot zij zoo groot geworden is, dat het dier niet meer tot de vroegere soort te rekenen is. Waar vinden wij echter de kracht, die zulk een steeds verder gaande verandering in dezelfde richting zou kunnen teweegbrengen?

Lamarck had ze daarin gezocht, dat de organen, die het meest gebruikt en dus het meest geoefend worden, daardoor steeds volmaakter worden. Evenals bij een mensch de beenspieren door veel loopen krachtig worden, zoo heeft ook de leeuw zijn sterke spieren, de haas zijn vlugge pooten door het gebruik gekregen. Zoo hebben ook de giraffen hun lange hals gekregen, doordat zij om bij de hooge boombladeren, die zij eten, te kunnen komen, probeeren met hun kop steeds hoger te reiken en zoo hun hals uitrekken. Daardoor is hun hals steeds langer geworden en heeft zich uit het een of andere antilopeachtig dier met korten hals de zonderlinge langhalzige giraffe ontwikkeld. Deze verklaring moest menigeen ongelooflijk voorkomen; en als verklaring van de groene kleur van de boomkikkert b.v. die het dier als beschermende kleur zoo uitstekend te pas komt, schoot zij ook te kort.

Darwin wendde zich tot oplossing van deze kwestie tot een ander terrein van de ervaring. Dierenfokkers en plantenkweekers zijn in staat steeds nieuwe en bepaalde rassen en variëteiten kunstmatig te kweken. Wanneer een tuinman van een bepaalde plant een variëteit met groote bloemen wil kweken, dan behoeft hij slechts van een bloembed alle planten met kleine bloemen uit te trekken en alleen de planten met de grootste bloemen te laten staan. Wanneer hij dit elk jaar herhaalt, dan worden de bloemen steeds grooter, want in doorsnee is elk geslacht aan zijn grootbloemige ouders gelijk, en wat van het geslacht overblijft, heeft dus telkens weer grootere bloemen dan de vorige

generatie. Door deze wijze van handelen, ten deele onbewust, ten deele bewust toegepast, hebben de menschen bij de huisdieren en de kultuurplanten een groote massa rassen gekweekt, die van hun stamvormen soms meer afwijken, dan wilde soorten onderling verschillen.

Wanneer men aan een dierfokker opgaf om uit een kort-halzige antilopensoort een langhalzig dier te fokken, dan zou hem dit in principe volstrekt niet onmogelijk lijken. Hij behoefde slechts steeds de exemplaren met de langste halzen te behouden, ze met elkander te kruisen, en alle andere, voor ze volwassen zijn, weg te doen. Herhaalt hij dit bij elke volgende generatie, dan moet de hals steeds langer worden en moet op deze wijze een giraffeachtig dier ontstaan.

Hier wordt dit resultaat bereikt, omdat een bewuste wil met opzet een bepaald doel nastreeft en daarnaar de voor het fokken bestemde dieren uitkiest. Een dergelijke wil is echter in de natuur niet voorhanden. In de natuur moeten dus de naar alle kanten gerichte afwijkingen elkander weer opheffen, zoodat geen enkele al grooter en grooter kan worden. Of, als dit soms niet juist is, waar is dan de kracht in de natuur, die een keuze doet?

Darwin heeft langen tijd voor dit raadsel gestaan, alvorens hij de oplossing ervan in den *strijd om het bestaan* vond. In deze theorie vinden wij den tijd waarin hij leefde, de toenmalige produktiewijze klaar weerspiegeld, want het was de kapitalistische konkurrentiestrijd, die hem tot voorbeeld voor den strijd om het bestaan in de natuur heeft gediend. Niet zoozeer uit eigen onmiddellijke waarneming, als wel uit een boek van den ekonoom Malthus leerde hij dezen strijd kennen. Malthus trachtte het feit, dat in de burgerlijke wereld veel honger en ellende heerscht en dat velen in den konkurrentiestrijd omkomen, daaruit te verklaren, dat de bevolking steeds sneller toeneemt dan de hoeveelheid voorhanden levensmiddelen. Voor al de menschen is er dus geen voedsel en zij moeten met elkander om het bestaan vechten, waarbij een groot aantal ellendig te gronde gaat.

Door deze theorie werden zoowel de kapitalistische konkurrentie als de ellende tot een onvermijdelijke natuurwet verklaard. Darwin deelt in zijn levensbeschrijving mede, hoe dit werk hem op de gedachte van den strijd om het bestaan heeft gebracht: „In October van het jaar 1838, dus 15 maanden nadat ik mijn systematische onderzoekingen begonnen was, las ik toevallig tot ontspanning het werk van Malthus „Over de bevolking“, en daar ik lang de levenswijze van dieren en planten nagegaan had, was ik goed voorbereid om den strijd om het bestaan, die overal plaats vindt, naar de juiste waarde te schatten, en het trof mij dadelijk, dat onder zulke omstandigheden nuttige afwijkingen kans hebben om bewaard te blijven en schadelijke om te gronde te gaan. Het resultaat zou daarbij het ontstaan van een nieuwe soort zijn. Hier had ik dus eindelijk een theorie gevonden, waarmee ik verder werken kon.“

Voor de dieren is het inderdaad een feit, dat door de geboorten hun aantal sneller groeit, dan het voorhanden voedsel toelaat. „Er is geen uitzondering op den regel, dat alle organische wezens op natuurlijke wijze zich zoo snel in aantal trachten te vermeerderen, dat de aarde spoedig door de nakomelingen van één paar geheel overdekt zou zijn, wanneer ze niet vernietigd werden.“ Zoo moet een heftige strijd om het bestaan ontstaan. Elk dier tracht daardoor in het leven te blijven, dat het zelf steeds genoeg te eten heeft en niet door anderen opgegeten wordt. Het strijdt met zijn bijzondere eigenschappen en wapens tegen de geheele vijandelijke wereld: tegen de hem beloerende roofdieren, tegen kou, droogte, hitte, overstromingen en alle andere mogelijke natuurverschijnselen, die het dreigen te vernietigen. Vooral strijdt het tegen zijn soortgenooten, die dezelfde levenswijze, dezelfde wapens en vermogens, hetzelfde voedsel en dezelfde vijanden hebben. Natuurlijk is dit geen onmiddellijk vechten met elkander: de haas vecht niet direct met de haas, de leeuw niet met den leeuw — behalve in den strijd om de wijfjes — maar deze strijd om het bestaan is

een *wedstrijd*, een concurrentiestrijd. Niet allen kunnen den volwassen leeftijd bereiken, de meesten moeten te voren omkomen en slechts diegenen, die in den wedstrijd overwinnen, blijven over. Wie zijn het, die in dezen wedstrijd overwinnen? Zij, die het beste door hun eigenschappen, door hun lichaamsbouw voedsel vinden, en het beste aan de vijanden weten te ontkomen, die dus voor de gegeven levensomstandigheden het gunstigste gebouwd zijn. *De geschiktsten zullen de overlevenden zijn. De strijd om het bestaan bewerkt een natuurkeus.* „Omdat steeds meer exemplaren van een soort geboren worden, dan in het leven kunnen blijven en daaruit steeds opnieuw de strijd, wie zal blijven bestaan, moet ontbranden, spreekt het vanzelf, dat een wezen, dat zich ook maar in een enkel opzicht in zijn voordeel van zijn soortgenooten onderscheidt, de meeste kans zal hebben de anderen te overleven en dus door de natuur zelf voor de voortplanting uitgelezen wordt. En doordat de afwijkingen overerven, is dit uitverkoren individu de oorzaak, dat het ras in zulk een nieuwe, veranderde vorm blijft bestaan.“

Hier heeft men dus een andere verklaring voor het ontstaan van een giraffe. Wanneer in een streek geen gras groeit, moeten de dieren zich met boombladeren voeden, en alle, wier hals te kort is om er bij te komen, gaan te gronde. De natuur zelf doet een keuze en laat steeds slechts de dieren met de langste halzen in het leven. In overeenstemming met de teeltkeus, die een kweker of een dierenfokker doet, noemde Darwin dit proces de „natuurlijke teeltkeus“.

Door dit proces moeten nu noodzakelijk steeds nieuwe diersoorten ontstaan. Want, omdat van een soort steeds te veel exemplaren worden geboren, trachten zij zich steeds buiten de grenzen van hun eigenlijke gebied uit te breiden. Wat in het bosch woont, trekt naar de vlakte; wat op het land leeft, gaat in het water; wat op den grond leeft, klimt in de boomen om in een nieuwe omgeving zijn

levensonderhoud te vinden. In deze nieuwe omgeving blijkt vaak een aanleg of een verandering doelmatig te zijn, die het te voren niet was en zij ontwikkelt zich; de organen veranderen met de levenswijze; zij passen zich aan de nieuwe omstandigheden aan en uit de oude soort wordt een nieuwe vorm geteeld. Brengen de duizenderlei levensvoorwaarden op aarde reeds duizenderlei daaraan aangepaste diervormen met zich mede zoo bewerkt het onophoudelijk heen- en weerverhuizen van de bestaande soorten en hun komen in steeds nieuwe levensomstandigheden, dat dit aantal vormen zich nog verhoonderdvoudigt.

Terwijl dus op deze wijze door de theorie van Darwin de gemeenschappelijke afstamming der dieren, hun verandering en hun ontstaan uit eenvoudiger wezens wordt verklaard, verklaart zij tevens de wonderbaarlijke *doelmatigheid*, die wij overal in de natuur vinden. Vroeger kon men deze alleen uit een wijze voorzorg van den Schepper verklaren; hier deed zich haar natuurlijke oorsprong geheel van zelf aan de hand. Want deze doelmatigheid is niets anders dan een *aanpassing* aan de levensvoorwaarden. Elk dier, elke plant is precies aan de voorhanden omstandigheden aangepast, omdat alle, die minder doelmatig gebouwd, minder goed aangepast zijn, in den strijd om het bestaan uitgeroeid worden. De groene boomkikvorsch, eenmaal uit de bruine kikvorsch ontstaan, moet de groene beschermende kleur behouden, omdat elk exemplaar dat daarin afwijkt, eerder in het oog valt. Hij wordt dus of gemakkelijker door de vijanden gezien en opgegeten, of door de insecten gemeden, zoodat hij geen voedsel vindt.

Op deze wijze toonde Darwin voor de eerste maal aan, dat zich steeds nieuwe soorten uit de oude moeten ontwikkelen. Was te voren de afstammingsleer niet meer dan een zeer waarschijnlijke gevolgtrekking uit vele afzonderlijke verschijnselen, die op een andere manier niet goed te verklaren waren, zoo kreeg zij thans in eens de stelligheid van een noodzakelijke werking van bepaalde aan

te wijzen krachten. Dat was een van de hoofdoorzaken, waardoor zij zoo snel de wetenschappelijke discussies beheerschte en de openbare aandacht trok.

Het Marxisme.

Wanneer we nu overgaan tot het Marxisme, dan vinden we dadelijk een groote overeenkomst. Evenals bij Darwin bestaat de wetenschappelijke beteekenis van Marx daarin, dat hij de drijfkracht, de oorzaak, het mechanisme van de maatschappelijke ontwikkeling heeft onthuld. Weliswaar behoefde hij niet meer te bewijzen, dat een dergelijke ontwikkeling plaats vond; ieder wist, dat van af den oudsten tijd steeds nieuwe maatschappijvormen de vroegere hadden vervangen. Maar de oorzaak van deze ontwikkeling werd niet doorzien, dus ook niet haar verdere gang.

Marx ging bij zijn theorie van de ervaring van zijn tijd uit. De groote politieke omwenteling, waardoor het toenmalige Europa haar politieke vorm gekregen had, de Fransche revolutie, was algemeen als een *klassenstrijd* bekend. Ieder wist, dat zij in den grond niets anders dan een strijd om de heerschappij van de burgerij tegen adel en koningschap was geweest. Daarna waren reeds nieuwe klassenstrijden ontstaan; in Engeland werd de politiek door den strijd der industriele bourgeoisie tegen de grondbezitters beheerscht, en tegelijkertijd kwam de arbeidersklasse reeds tegen de bourgeoisie in verzet. Wat waren nu eigenlijk die klassen? Waarin onderscheiden zij zich van elkander? Marx toonde aan, dat het onderscheid ligt in de verschillende functies, die deze klassen in het produktieproces uitoefenen. Geen voorrechten van stand of geldbezit, maar heel alleen de rol, die zij in *het maatschappelijke produktieproces* spelen, bepaalt tot welke klasse de menschen behooren. Uit deze produktie komen de klassen voort, deze bepaalt haar wezen, haar karakter. De produktie is niets anders, dan het maatschappelijke *arbeidsproces*, waardoor

de menschen uit de natuur hun levensonderhoud winnen. Deze produktie van het stoffelijk levensonderhoud vormt het fundament van de maatschappij, die de politieke verhoudingen, den maatschappelijken strijd en de vormen van het geestelijk leven bepaalt.

De vormen van dit arbeidsproces hebben zich in den loop des tijds steeds veranderd. Waar kwam deze verandering vandaan? De vormen van de arbeid, *de productieverhoudingen hangen van de werktuigen af*, waarmee gearbeid wordt, zij hangen af van de techniek, van de produktiekrachten in het algemeen. Doordat in de middeleeuwen met kleine werktuigen en nu met groote machines gewerkt wordt, dáárdoor heerschte vroeger het kleine handwerk en feudalisme en tegenwoordig het grootkapitalisme; daardoor waren vroeger feudale adel en kleinburgerdom, en zijn nu bourgeoisie en proletariaat de voornaamste klassen.

De ontwikkeling van de werktuigen, van de technische hulpmiddelen, waarover de menschen beschikken, vormt dus de grondoorzaak, de drijfkracht der geheele maatschappelijke ontwikkeling. De menschen doen natuurlijk hun best hun werktuigen te verbeteren, opdat hun arbeid gemakkelijker wordt en meer oplevert; de arbeid zelf, het hanteeren van de werktuigen, brengt hun gedachten steeds van zelf op zulke nieuwe verbeteringen. Daardoor heeft een voortdurende, snellere of langzamere vooruitgang der techniek plaats, die tegelijkertijd de maatschappelijke vormen van de arbeid revolutioneert. Er ontstaan nieuwe produktieverhoudingen, nieuwe maatschappelijke instellingen en er komen nieuwe klassen naar boven. Telkens ontbrandt daarbij een nieuwe maatschappelijke, d. w. z. politieke strijd. Want de klassen, die onder een oude productiewijze heerschen, trachten de oude instellingen kunstmatig in stand te houden. Daartegenover trachten de naarboven komende klassen de nieuwe productiewijze te bevorderen; terwijl zij den klassenstrijd voeren tegen de eerst heerschende klasse en deze overwinnen, maken zij voor de nieuwe produktiewijze vrije baan en

daarmede tevens voor de ongestoorde verdere ontwikkeling van de techniek.

Zoo heeft de theorie van Marx de drijfkracht en het mechanisme van de maatschappelijke ontwikkeling opengelegd. Daardoor werd bewezen, dat de geschiedenis geen bonte opeenvolging van allerlei verschillende maatschappijvormen is, maar een regelmatige ontwikkeling, die in het algemeen genomen een bepaalde richting volgt. Daarmee werd tegelijkertijd aangetoond, dat de maatschappelijke ontwikkeling met de tegenwoordige orde van zaken niet ophoudt, want ook in de toekomst zal de techniek zich tot steeds hoger volmaaktheid ontwikkelen.

Op deze wijze hebben beide theorieën, het Darwinisme en het Marxisme, de eene in de organische wereld, de andere in de menselijke maatschappij, het ontwikkelingsbegrip tot de algemeen heerschende opvatting gemaakt en het tot een onomstootelijke wetenschap verheven. Daarmee hebben zij *de ontwikkelingsleer tot den grondslag van de wereldbeschouwing* der breedste volkskringen gemaakt.

Het Marxisme in den klassenstrijd.

Dit ligt echter niet alleen aan de wetenschappelijke beteekenis van deze theorieën. Ongetwijfeld moet een leer van groote wetenschappelijke waarde zijn om inderdaad op den duur de opvatting der menschen te beheerschen, maar dat alleen is niet voldoende. Want het is reeds dikwijls voorgekomen, dat een wetenschappelijke leer van het grootste gewicht was voor de wetenschap en dat haar toch, behalve binnen een kleinen kring van geleerden, nauwelijks eenige aandacht werd geschonken. Zoo is b.v. de leer van Newton over de aantrekkingskracht het fundament van de sterrenkunde, waarop al ons weten en al onze voorspellingen aan den hemel berusten. En toch vond zij bij hare verschijning slechts enkele aanhangers onder de Engelsche geleerden en eerst een halve eeuw later werd zij door een

populair geschrift van Voltaire in breedere kringen bekend.

Daarin ligt ook niets wonderbaarlijks. Wetenschap is een hulpmiddel van het produktieproces in den ruimsten zin des woords; zij is in dat proces een specialiteit van een bijzondere groep van geleerden, evenals het smeden een specialiteit van de smeden is; en haar vooruitgang gaat vooreerst alleen de wetenschappelijke vakmensen aan, evenals een nieuw soort ijzer vooreerst alleen de smeden aangaat. Slechts datgene, wat een geheele menschenklasse praktisch gebruiken kan, wat elk lid als een levensbelang voor zich voelt, slechts dat dringt in ruimen kring door. Wanneer we zien, dat de een of andere wetenschappelijke leer den ijver en de hartstocht van een groote massa menschen opwekt, dan ligt dat daaraan, dat deze leer voor hen *een wapen in den klassenstrijd* oplevert. Want het is de klassenstrijd, die den geest der menschen het heftigst beroert en hun harten vervult.

Het duidelijkst is dat aan het Marxisme te zien. Ware de economische theorie van Marx voor den tegenwoordigen klassenstrijd niet van beteekenis geweest, dan zouden zich er hoogstens een paar vakgeleerden mee bezig houden. Omdat echter de Marxistische leer een wapen in den klassenstrijd van het proletariaat is, daarom staat zij in het midden van een fellen wetenschappelijken strijd, daarom wordt de naam Marx door miljoenen vereerd, die van zijn leer slechts enkele algemeene trekken kennen, en door duizenden bitter gehaat, die er heelemaal niets van afweten. Dat het Marxisme door groote massa's geestdriftig wordt bestudeerd en den geestelijken strijd van onzen tijd beheerscht, ligt aan de beteekenis, die het voor den proletarischen klassenstrijd heeft.

De klassenstrijd van het proletariaat bestond reeds vóór Marx, want hij ontstaat vanzelf uit de kapitalistische uitbuiting. Bij de arbeiders moest bij hun verzet noodzakelijk de gedachte en de eisch van een andere maatschappelijke orde opkomen, waarin de uitbuiting opgeheven zou zijn. Maar

verder dan eischen en hopen en droomen kon het toenmalige socialisme niet komen. Eerst Marx gaf aan de arbeidersbeweging en het socialisme een theoretischen grondslag. Zijn maatschappijleer toonde dat de maatschappij zich in een voortdurende ontwikkeling bevindt, waarin ook het kapitalisme slechts een tijdelijke vorm is. Uit zijn onderzoek naar de ontwikkelingstendenzen van het kapitalisme bleek, dat het kapitalisme zich noodzakelijk, door de gevolgen der steeds toenemende volmaking der techniek, tot het Socialisme moet ontwikkelen. De nieuwe produktiewijze kan daarbij alleen door de arbeidersklasse in een strijd met de zich verzettende bourgeoisie, die belang heeft bij de instandhouding van de oude produktiewijze, veroverd worden. Het socialisme zal op deze wijze de vrucht en dus ook het doel van den klassenstrijd der arbeiders zijn.

Hierdoor kreeg de strijd der arbeiders zelf een nieuwe gedaante. Het Marxisme werd een wapen in de handen van het proletariaat; het gaf aan het vage hopen een scherp omlijnd doel, het maakte de strijders door helder inzicht in de maatschappelijke ontwikkeling sterk en schiep daarmee den grondslag voor een juiste tactiek. Aan de hand van het Marxisme konden de arbeiders aan ieder de vergankelijkheid van het kapitalisme en de noodzakelijkheid en de zekerheid van hun overwinning bewijzen. Tegelijkertijd ruimde het Marxisme de oude utopische voorstellingen op, die het socialisme van het inzicht en den goeden wil van alle verstandige menschen verwachtten, het als een eisch van recht en zedelijkheid beschouwden, of meenden, dat het ging om de invoering van een volmaakte maatschappij zonder gebreken. Recht en zedelijkheid veranderen zelf met de produktiewijze en elke klasse heeft daarover haar eigen opvattingen. Alleen de klasse, die belang bij het socialisme heeft, kan het veroveren; het gaat daarbij ook niet om een volmaakte wereldorde, maar alleen om de omwenteling van de produktiewijze tot één trap hoger, tot de maatschappelijke produktie.

Omdat dus de opstijgende arbeidersklasse de maatschappijleer van Marx voor haar strijd noodig heeft, daarom wordt deze leer in steeds hoogere mate tot gemeengoed van de volksmassa, daarom beheerscht zij steeds meer haar denken, haar voelen, haar geheele wereldbeschouwing. Omdat zij de theorie van de maatschappelijke omwenteling is, waar wij midden in staan, daarom staat zij zelf in het middelpunt van den grooten geestelijken strijd, die deze economische omwenteling begeleidt.

Het Darwinisme in den klassenstrijd.

Da het Marxisme zijn beteekenis en zijn aanzien slechts te danken heeft aan zijn rol in den klassenstrijd van het proletariaat, is iedereen bekend. Met het Darwinisme is het naar de algemeene opvatting anders gesteld; want men beschouwd het eenvoudig als een nieuwe wetenschappelijke waarheid, die alleen tegen godsdienstig vooroordeel en domheid te vechten had. Toch is het niet moeilijk in te zien, dat het hier evenzoo mee gesteld is als met het Marxisme. Ook het Darwinisme was geen abstrakte geleertheorie, die zich langzamerhand, na grondig en objektief getoetst te zijn, onder de mannen der wetenschap haar plaats veroverde en zonder hartstocht bediscussieerd werd. Neen, dadelijk na hare verschijning werd zij hartstochtelijk gepropageerd en hartstochtelijk bestreden. Ook de naam Darwin werd hier hoog vereerd, daar diep verafschuwd door velen, die van zijn leer niets meer afwisten, dan dat de menschen van de apen zouden afstammen en die zeker niet bevoegd waren, op wetenschappelijke gronden over haar juistheid te oordeelen. Ook het Darwinisme speelde *een rol in den klassenstrijd* en daaruit laat zich zoowel zijn snelle verbreiding verklaren als de hartstocht, waarmede het voorgestaan en bestreden werd.

Het Darwinisme was een *wapen van de bourgeoisie* in haar strijd tegen de feudale klassen, tegen adel, geestelijk-